

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาในระดับประถมศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่ง เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับประชาชนทุกคน รัฐจึงจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา เพื่อให้ประชาชนได้ศึกษาเล่าเรียนโดยมีจุดหมายตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรประถมศึกษา 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ว่า การศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพชีวิตให้พร้อมที่จะทำประโยชน์ให้สังคมตามบทบาทหน้าที่ของตน ในฐานะพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ แข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ ทำงานเป็นและครองชีวิตอย่างสงบสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2532)

การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาของไทยในปัจจุบัน ส่วนใหญ่อยู่ในการควบคุมดูแลโดย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติซึ่งมีฐานะเป็นกรมในกระทรวงศึกษาธิการ มีภารกิจในการจัดการศึกษาในระดับก่อนการประถมศึกษาและประถมศึกษาตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการการศึกษา พ.ศ. 2523 และจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามนโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐบาล สำหรับในปีการศึกษา 2538 มีจำนวนโรงเรียนในสังกัด ทั่วประเทศจำนวน 31,427 โรงเรียน ในจำนวนนี้จะแบ่งเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดเล็ก โดยใช้จำนวนนักเรียนเป็นเกณฑ์ ซึ่งจากข้อมูลสถิติปี 2533 พบว่า โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ มีอยู่ทั่วประเทศจำนวน 11,185 โรงเรียน หรือคิดเป็น 1 ใน 3 ของโรงเรียนประถมศึกษาทั้งหมด (กอนนโยบายและแผน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535) ทั้งนี้

เนื่องจากโรงเรียนประถมศึกษาตั้งอยู่ในชุมชนอันมีลักษณะการตั้งบ้านเรือนกระจุกกระจายตามอาชีพเกษตรกรรม โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กระหว่างปี 2530 ถึง 2535 มีโรงเรียนที่มีนักเรียนน้อยกว่า 120 คน ลงมา จำนวน 10,749 10,586 10,987 11,185 11,348 และ 11,691 โรงเรียน ตามลำดับ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2536) ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการวางแผนครอบครัวเพื่อลดอัตราการเพิ่มของประชากรของประเทศ จึงทำให้อัตราการเกิดลดลงและมีแนวโน้มให้จำนวนนักเรียนลดลงอันส่งผลให้โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กลดลงยิ่งขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2525) ได้วิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพของโรงเรียนประถมศึกษาพบว่า การจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่มีประสิทธิภาพมากกว่าการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ยังขาดแคลนปัจจัยต่าง ๆ อีกมาก เช่น ครูไม่ครบชั้น ขาดสื่อและอุปกรณ์การสอน ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2520) ที่พบว่าขนาดของโรงเรียนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงสุด ทั้งนี้ก็เพราะว่าโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่ มีอุปกรณ์การเรียนการสอนและสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน มีครูเพียงพอ ตรงกันข้ามกับโรงเรียนขนาดเล็กซึ่งมีปัญหาที่สำคัญ ได้แก่ ครูไม่ครบชั้น ขาดอุปกรณ์การเรียนการสอน นักเรียนส่วนใหญ่ฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี นักเรียนขาดเรียนบ่อย ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะส่งผลให้ประสิทธิภาพของโรงเรียนต่ำด้วย นอกจากนี้จากการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติปีการศึกษา 2528 พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจทุกกลุ่มประสบการณ์ และยังมีอัตราการตกซ้ำชั้นสูงเฉลี่ย ร้อยละ 4.62 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2529) และการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2530 ก็ยังพบว่าคะแนนเฉลี่ยทุกกลุ่มประสบการณ์ไม่น่าพอใจ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2530)

ปัจจัยอย่างหนึ่งที่เป็นสาเหตุของการเรียนการสอนยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร เพราะยังมีความแตกต่างกันมากระหว่างโรงเรียนตามสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ รวมทั้งสังกัดและขนาดของโรงเรียน กล่าวคือ นักเรียนในภาคกลางจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนในภาคอื่น และนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำสุด นักเรียนที่อยู่ในเมืองจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่อยู่ในชนบท นักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนขนาดใหญ่จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2526)

สภาพที่โรงเรียนประถมศึกษาเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ก่อให้เกิดปัญหาในการจัดการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536) ได้สรุปปัญหา มีสาระสำคัญ 3 ประการคือ

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนค่อนข้างต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนขนาดใหญ่ เนื่องจากความพร้อมด้านบุคลากร ครูไม่ครบชั้น ครูต้องสอนทุกวิชา ไม่สามารถจัดให้สอนวิชาตามที่นัดหรือวิชาเอก จำนวนนักเรียนแต่ละชั้นเรียนน้อยเกินไป ไม่เหมาะสมต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร ไม่มีกำลังต่อการจัดกิจกรรมพิเศษในโรงเรียน ผู้ปกครองที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีและให้ความสนใจต่อการศึกษานักเรียนของตนมักจะส่งบุตรหลานของตนไปเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ที่อยู่ใกล้เคียง นักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กจึงเป็นนักเรียนที่มาจากครอบครัวยากจน ไม่สามารถที่จะให้การสนับสนุนการเรียนของบุตรหลานได้เท่าที่ควร

2. ปัญหาการลงทุนทางการศึกษา การลงทุนทางการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กมีสูงมากเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียน ทั้งงบดำเนินงาน เงินเดือนของครู ค่าวัสดุ ค่าใช้สอย ค่าสาธารณูปโภคและงบลงทุน ด้านอาคารเรียน อาคารประกอบ และด้านครุภัณฑ์ แต่ในทางตรงกันข้ามปริมาณที่ได้รับกลับมีจำนวนน้อย ขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครุภัณฑ์ที่จำเป็นไม่มีใช้สอย เช่น เครื่องขัดสีนา เครื่องพิมพ์ดีด จักรเย็บผ้า อุปกรณ์วิทยาศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งถ้าจะจัดปัจจัยให้ได้มาตรฐานตามที่หลักสูตรกำหนดจะต้องลงทุนอย่างสูง

3. ปัญหาด้านขวัญและกำลังใจของบุคลากร ขวัญและกำลังใจของบุคลากรในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กจะดีกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ มีการขอย้ายสูงในแต่ละปี ด้วยขาดพลังในการทำงานร่วมกัน ขาดผู้ร่วมคิด ร่วมทำ ขาดความก้าวหน้าในหน้าที่ เพราะปริมาณงานน้อย เป็นข้อจำกัดในการจัดทำผลงานทางวิชาการของครูผู้สอนและการเลื่อนตำแหน่งและระดับของผู้บริหารโรงเรียน

สภาพปัญหาการจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้มีนโยบายการแก้ปัญหาในหลายวิธีและรูปแบบต่างๆคือ

รูปแบบที่ 1 การยุบรวม หรือ เลิกล้มโรงเรียนประถมศึกษาที่มีเขตบริการไม่เหมาะสมโดยเข้าช้อนกับโรงเรียนอื่น โดยเมื่อเลิกล้มโรงเรียนแล้วนักเรียนสามารถไปเข้าเรียนที่โรงเรียนอื่น ด้วยเส้นทางคมนาคมที่มีสภาพใช้การได้ตลอดปีในระยะทางไม่เกิน 3000 เมตร

รูปแบบที่ 2 ตามเกณฑ์นักเรียนสองกลุ่มอายุ ให้เข้าเรียนในชั้นเดียวกันเป็นวิธีการลดจำนวนชั้นเรียนเหลือเพียง 3 ชั้น คือ ป.หนึ่งเปิดสอนชั้น ป. 1 3 และ 5 สลับกับการเปิดสอนชั้น ป.2 4 และ 6 เป็น ปีๆไป

รูปแบบที่ 3 การจัดสอนแบบช่วงชั้น คือให้โรงเรียนเล็ก 2 โรง แบ่งชั้นสอน เช่น โรงเรียน ก สอนชั้น ป. 1 3 และ 5 ส่วนโรงเรียน ข สอนชั้น ป.2 4 และ 6

รูปแบบที่ 4 การใช้แบบเรียนสำเร็จรูปของโครงการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

รูปแบบที่ 5 การจัดยานพาหนะรับ-ส่งนักเรียนไปเรียนในโรงเรียนใหญ่ที่อยู่ใกล้เคียง โดยจ่ายเป็นค่ายานพาหนะเดินทางให้นักเรียน เพื่อจัดหารถจักรยานให้นักเรียนยืมเป็นพาหนะเดินทางไปโรงเรียน

รูปแบบการแก้ไขปัญหาคือคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กทั้ง 5 รูปแบบนั้น รูปแบบที่ 4 นับได้ว่าเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กเป็นอันมาก เนื่องจากได้นำแบบเรียนสำเร็จรูป อาร์ ไอ ที ของโครงการส่งเสริมสมรรถภาพการสอน (RIT : Reduced Instructional Time Project) ซึ่ง

เป็นโครงการวิจัยเชิงทดลองใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี เพื่อหาแนวทางการจัดการศึกษาในชนบทซึ่งขาดครูและขาดงบประมาณ (ชอบ ฎีกาคง, 2528)

โครงการส่งเสริมสมรรถภาพการสอนได้จัดทำสื่อการเรียนที่กำหนดวิธีเรียนและวิธีสอน ตลอดจนแบบฝึกที่ช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนได้ด้วยตนเอง และช่วยลดภาระของครู แล้วนำไปทดลองใช้ ผลปรากฏว่า วิธีการของโครงการ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนไม่แตกต่างจากนักเรียนที่มีครูสอนตามปกติ ในบางกลุ่มประสบการณ์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนจากสื่อการเรียนของโครงการสูงกว่าและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในชนบทเทียบเท่ากับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในเมือง

ดังนั้น ในปีการศึกษา 2525 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้นำสื่อการเรียนของโครงการส่งเสริมสมรรถภาพการสอน ไปทดลองใช้ในโครงการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ซึ่งเป็นโครงการที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติตั้งขึ้น โดยมีเป้าหมายสำคัญที่จะพัฒนาการเรียนการสอนและจะสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนโดยเฉพาะโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่มีนักเรียนต่ำกว่า 80 คน และมีครูไม่ครบชั้น โดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้จัดพิมพ์และจัดส่งแบบเรียนสำเร็จรูป อาร์ ไอ ที มาให้โรงเรียนใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยมุ่งหวังที่จะให้นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ได้รับการฝึกฝนทางวิชาการให้เป็นไปตามหลักสูตรประถมศึกษา 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) และช่วยให้ครูมีเวลาเตรียมการสอน มีสื่อที่จะใช้สอนทดแทนเมื่อครูจะต้องไปสอนชั้นอื่น หรือเมื่อมีครูไม่ครบชั้น

แบบเรียนสำเร็จรูป อาร์ ไอ ที ที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้จัดทำและจัดส่งมาให้แก่นักเรียนและโรงเรียนนี้ ได้มีการปรับปรุงเนื้อหาและกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษา 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) โดยคณะทำงานจัดทำแบบเรียนสำเร็จรูป อาร์ ไอ ที ตามหลักสูตร 2521 ชุดเดิม คณะศึกษานิเทศก์ผู้เชี่ยวชาญการจัดการเรียนการสอนและคณะครูที่มีประสบการณ์ พร้อมทั้ง

ได้รับความร่วมมือจากวิทยากรและผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำสื่อ อาร์ ไอ ที เป็นอย่างดี การติดตามประเมินผลของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2524-2526 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในโรงเรียนที่ใช้สื่อการเรียน ของโครงการส่งเสริมสมรรถภาพการสอนสูงขึ้นในทุกกลุ่มประสบการณ์ และในทุกระดับชั้น ผลการวิจัยของปรีชา ภาวโน (2526) พบว่า นักเรียนในโรงเรียนที่ใช้สื่อของโครงการ ส่งเสริมสมรรถภาพการสอนมีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนในโรงเรียนปกติ

พ.ศ. 2529 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้ประเมินคุณภาพ ของนักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า โรงเรียนในโครงการส่งเสริมสมรรถภาพ การสอน มีคุณภาพสูงกว่าผลการประเมินในระดับประเทศ ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า ร้อยละ 60 ในทุกกลุ่มประสบการณ์ เมื่อพิจารณาถึงจำนวนนักเรียนที่ได้คะแนนกระจายในช่วง ต่าง ๆ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีคะแนนกระจายอยู่ในกลุ่มค่อนข้างสูง

เมื่อสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พิจารณาแล้วเห็นว่าการ จัดการเรียนการสอนโดยใช้แบบเรียนสำเร็จรูป อาร์ ไอ ที สามารถแก้ปัญหาคะแนน การศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กได้ดังกล่าว จึงกำหนดให้กองวิชาการรับผิดชอบ โครงการนี้เรื่อยมาจนถึงปีการศึกษา 2539 ทั้งนี้เนื่องจากสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติมีภารกิจหลักที่สำคัญ คือ การจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ ในเขตพื้นที่การศึกษาภาคบังคับให้มีคุณภาพ แต่จากสภาพปัจจุบันพบว่ายังไม่สามารถจัดการ ศึกษาให้นักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกล ทิวทัศน์ดาร มิครูไม่ครบชั้นให้มีคุณภาพสูงทัดเทียมกับโรงเรียนขนาดใหญ่ได้ ทำให้คุณภาพของโรงเรียน เหล่านี้ต่ำกว่าโรงเรียนที่มีความพร้อมสูงกว่า สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติจึงแก้ปัญหาดังกล่าว โดยมอบหมายให้โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่มีจำนวน นักเรียนต่ำกว่า 80 คนลงมา และมีครูไม่ครบชั้น ให้จัดการเรียนการสอนตามโครงการ ปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กโดยใช้แบบเรียนสำเร็จรูป อาร์ ไอ ที เป็นสื่อ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้มีคุณภาพสูงขึ้นและขณะเดียวกัน ก็จะศึกษาและพัฒนานวัตกรรมและสื่อการเรียนการสอนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก และ

นักเรียนกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น โดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้จัดทำสื่อทั้งที่เป็นเอกสาร เทป สไลด์ วิทยุทัศน์ เพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจ ตามแนวการดำเนินการเกี่ยวกับโครงการเพื่อจัดฝึกอบรมครู ทั้งที่เป็นการฝึกเป็นกลุ่มใหญ่และการฝึกอบรมด้วยตนเอง

สำหรับงบประมาณที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมดำเนินงานของโครงการนับตั้งแต่แผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 6 จนถึงแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 7 มีรายละเอียดดังนี้

ช่วงแผนระยะที่ 6 รวม 77,236,000 บาท

ปี พ.ศ.	2530	2531	2532	2533	2534	รวม
หน่วย/พันบาท	23,568	20,962	18,446	13,046	1,214	77,236

ช่วงแผนระยะที่ 7 รวม 10,089,000 บาท

ปี พ.ศ.	2535	2536	2537	2538	รวม
หน่วย/พันบาท	1,575	1,467	2,603	4,444	10,089

(แหล่งที่มา : กองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2538)

เมื่อเปรียบเทียบงบประมาณที่ได้รับทั้ง 2 ช่วงจะเห็นว่า งบประมาณที่ได้รับในแผนระยะที่ 7 มีจำนวนลดลงจากที่เคยได้รับในแผนระยะที่ 6 ที่ผ่านมา ทั้งนี้สาเหตุส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากจำนวนโรงเรียนที่อยู่ในโครงการลดลง ซึ่งจะเห็นได้จากรายงานสถิติ

ของกองวิชาการ พบว่าเมื่อปี 2531 มีโรงเรียนที่อยู่ในโครงการทั้งสิ้น 6,074 โรงเรียน แต่ในปัจจุบันเหลือเพียง 2,800 โรงเรียน และจำนวนโรงเรียนที่ลดลงนี้ก็มีหลายสาเหตุ เช่น จำนวนนักเรียนลดลงตามโครงการวางแผนครอบครัว การออกกระเปาะว่าด้วยการรวม เลิกหลั้ม โรงเรียนที่มีนักเรียนจำนวนน้อยให้ยุบเสีย จากโรงเรียนเอกเทศให้เป็นโรงเรียน สาขา และจากโรงเรียนสาขาให้ยกเลิก ถ้าอยู่ไม่ไกลจากโรงเรียนแม่มากเกินไป (วรศักดิ์ แก่นนิผล, 2536)

สภาพและปัญหาของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก และแนวทางการใช้แบบเรียนสำเร็จรูป อาร์ โอ ที ที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาให้ทราบถึงแนวทางการดำเนินงานของโครงการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ทั้งในระดับการกำหนดนโยบายเพื่อการบริหารและในระดับการปฏิบัติการในโรงเรียน ตลอดจนปัญหาและสภาพทั่วไป ของโรงเรียน ที่จัดการเรียนการสอนตามโครงการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก เพราะการวิจัยในลักษณะการศึกษาระบบการดำเนินงานของโครงการในระดับต่าง ๆ นั้น ยังไม่เคยมีผู้ใดศึกษามาก่อน และผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ คงจะให้แนวคิดที่เป็นประโยชน์สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการนี้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของโครงการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในระดับการกำหนดนโยบาย และในระดับการปฏิบัติการในโรงเรียน
2. เพื่อศึกษาปัญหาการดำเนินงานโครงการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในระดับการกำหนดนโยบายและในระดับการปฏิบัติการในโรงเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้นำมาศึกษาการดำเนินงานของโครงการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ตั้งแต่ปีการศึกษา 2525-2538

2. การศึกษาการดำเนินงานตามโครงการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก เป็นการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ

2.1 สภาพการดำเนินงานของโครงการ

2.1.1 ในระดับการกำหนดนโยบาย

- หลักการ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย กิจกรรมการดำเนินงาน ระยะเวลาในดำเนินงาน งบประมาณ การติดตามประเมินผลและผลการดำเนินงาน แนวคิดในการพัฒนาโครงการ

2.1.2 ในระดับการปฏิบัติการ

- 1) ด้านการจัดสภาพทั่ว ๆ ไปของโรงเรียน
- 2) ด้านการเตรียมการสอน
- 3) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 4) ด้านการวัดและประเมินผล
- 5) ด้านกระบวนการจัดการ
- 6) ด้านการบริหารงานในโรงเรียน
- 7) สาเหตุของการยกเลิกการจัดการเรียนการสอนตามโครงการ

2.2 ปัญหาในการดำเนินงานตามโครงการ

2.2.1 ในระดับการกำหนดนโยบาย

2.2.2 ในระดับการปฏิบัติการในโรงเรียน

3. ประชากรคือ

3.1 ผู้บริหารในระดับการกำหนดนโยบาย

3.2 โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่จัดการเรียนการสอนตามโครงการ
ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนนี้มาแล้วไม่
น้อยกว่า 3 ปี

3.3 โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่ เคย จัดการเรียนการสอนตาม
โครงการแต่ปัจจุบันเลิกจัดไปแล้ว ผู้ให้ข้อมูลคือ ครูผู้สอนที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนนี้มา
แล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี

ข้อตกลงเบื้องต้น

ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ ถือว่าผู้ตอบแบบสอบถาม
และผู้ให้สัมภาษณ์ตอบตามความเป็นจริงและเชื่อถือได้

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

สภาพการดำเนินงาน หมายถึง การปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในโครงการปรับปรุง
คุณภาพการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประ
ถมศึกษาแห่งชาติ ในแต่ละปีงบประมาณทั้งในระดับการกำหนดนโยบาย และในระดับการปฏิบัติ-
การในโรงเรียน

การกำหนดนโยบาย หมายถึง การกำหนดหลักการ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย กิจกรรม
การดำเนินงาน ระยะเวลาในการดำเนินงาน งบประมาณ การติดตามประเมินผลและผล
การดำเนินงาน แนวคิดในการพัฒนาโครงการ

การปฏิบัติการ หมายถึง การจัดสภาพทั่ว ๆ ไปของโรงเรียน การเตรียมการสอน การจัด
กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล กระบวนการจัดการ การบริหาร
งานในโรงเรียน และการยกเลิกการจัดการเรียนการสอนตามโครงการ

ปัญหาการดำเนินงาน หมายถึง ปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะที่มีการปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในโครงการในแต่ละปีการศึกษา ทั้งในระดับการกำหนดนโยบาย และในระดับการปฏิบัติการในโรงเรียน

โครงการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก หมายถึง โครงการที่สำนักคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติตั้งขึ้น โดยมีเป้าหมายที่สำคัญที่จะพัฒนาการเรียนการสอนและสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก โดยใช้สื่อแบบเรียนสำเร็จรูป อาร์ ไอ ที

ผู้บริหารในการกำหนดนโยบาย หมายถึง ผู้อำนวยการกองวิชาการ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ หัวหน้างานพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา สังกัดกองวิชาการสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ศึกษาพิเศษ ผู้มีส่วนร่วมในการผลิตสื่อและหนังสือแบบเรียนสำเร็จรูป อาร์ ไอ ที

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ครูใหญ่/อาจารย์ใหญ่ ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนตามโครงการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

ครูผู้สอน หมายถึง ครูผู้ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนตามโครงการอย่างน้อย 3 ปี และหมายถึงครูผู้ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนที่เคยจัดการเรียนการสอนตามโครงการแต่ปัจจุบันเลิกจัดไปแล้ว

โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียนต่ำกว่า 80 คน ลงมาและมีครูไม่ครบชั้น สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารของโครงการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากหอสมุดต่าง ๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาถึงความเป็นมาของโครงการตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบันเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์และแบบวิเคราะห์เอกสาร
2. สร้างเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งมีทั้งหมด 5 ฉบับ คือ
 - 1) แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารแต่ละระดับเพื่อศึกษาถึงแนวทางในการกำหนดนโยบาย
 - 2) แบบสอบถามฉบับที่ 1 เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเส็กที่อยู่ในโครงการ
 - 3) แบบสอบถามฉบับที่ 2 เพื่อเก็บข้อมูลจากครูผู้สอนในโรงเรียนที่อยู่ในโครงการเพื่อเก็บข้อมูลในระดับการปฏิบัติงาน
 - 4) แบบสอบถามฉบับที่ 3 เพื่อเก็บข้อมูลจากครูผู้สอนในโรงเรียนที่ เคย อยู่ในโครงการ แต่ปัจจุบันเลิกจัดไปแล้ว
 - 5) แบบวิเคราะห์เอกสาร เป็นเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเส็ก
3. นำเครื่องมือที่สร้างเสร็จแล้วไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ทำการตรวจสอบพิจารณาแล้วนำมาแก้ไขปรับปรุง
4. หาความตรงด้านเนื้อหาของเครื่องมือโดยการนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่านตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหาและโครงสร้างของโครงการแล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงอีกครั้ง
5. นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแล้วนี้ไปทดลองใช้กับครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเส็กที่ไม่ใช่ตัวอย่างประชากรทั้ง 3 กลุ่ม จำนวนกลุ่มละ 20 คน เพื่อตรวจสอบความเข้าใจในข้อกระทงต่าง ๆ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เป็นฉบับสมบูรณ์
6. เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการส่งแบบสอบถามไปให้ตัวอย่างประชากรทั้ง 3

กลุ่มทางไปรษณีย์ ส่วนตัวอย่างประชากรที่จะสัมภาษณ์ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง และศึกษาเอกสารในการวิเคราะห์โดยการรวบรวมด้วยตนเองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

7. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยการบรรยาย หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียง
8. สรุป อภิปรายผลและให้ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานตามโครงการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กเพื่อประโยชน์สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนตามโครงการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก
2. ช่วยให้ผู้รับผิดชอบโครงการนำไปประกอบการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขวิธีการดำเนินงานในโครงการ